

Eudald Carbonell

De la caverna al cosmos

Nous horitzons per a l'espècie humana

arallibres

Primera edició: setembre del 2024

© Dels textos: Eudald Carbonell, 2024

© D'aquesta edició:
Ara Llibres
Carrer del Perú, 186
08020 - Barcelona
www.arallibres.cat

Direcció editorial: Joan Carles Girbés
Edició: Jordi Garriga Mas
Edició de taula i producció: Mònica N. Irún
Disseny de coberta: Edmon De Haro
Fotocomposició i correcció: Fotoletra, S.A.
Impressió: Estella Print
ISBN: 978-84-1173-096-9
Dipòsit legal: B 15421-2024

Tots els drets reservats als titulars del *copyright*.

Taula

Introducció

Reflexió preliminar.	9
Humanisme tecnològic i futur.	29
Retorn al futur.	39
El final de la humanitat únicament humana.	53
Quants vam ser, quants som i quants serem.	69
Quantes espècies humanes serem en el futur?.	79
Evolució tècnica i tecnologia futura.	91
L'aparició de la consciència i les consciències que venen.	109
Consciència, ecologia i ecologisme d'espècie.	117
Protegir-nos per sobreviure.	127
Què hem menjat? Què menjaran?.	137
Moviment i transport.	147
El clima del futur humà.	157
La intel·ligència del futur.	169
El sexe de sempre i el del futur.	179
La comunicació i la seva evolució.	191
Religions, filosofies i ideologies del futur.	199
El futur dels futurs.	211
Corol·lari.	221
Bibliografia.	233

Introducció

Som pols d'estrelles que pensa. Som, per tant, una resplendor fòssil. La consciència còsmica probablement arribarà com a conseqüència de l'acceleració històrica i alhora exponencial de la nostra espècie, l'*Homo sapiens*. I quan això sigui així, il·luminarem l'Univers; serem una resplendor fòssil. I, precisament en l'adquisició d'aquest tipus de consciència, hi ha el nostre esdevenidor com a humanitat, transhumanitat i posthumanitat. Quan aquesta seqüència principal acabi de completar-se, haurem transcendit com a espaitemps singular.

En aquest assaig no plantejo endevinar el nostre futur, però sí comprendre el nostre present. Ni les boles de cristall més avançades poden utilitzar-se amb eficiència amb aquesta finalitat. El nostre futur no s'endevina tirant les cartes. La meva intenció no és fer de Nostradamus; no som al segle XVI. Però sí que intento fer una prospecció de l'espècie per saber de què és capaç per sobreviure i convertir-se en transcendent.

Entendre com ens hem fet humans ens ofereix moltes pistes de com ens hem de pensar i repensar com a espècie, o espècies, en el futur. Sense projectar-nos en el futur, no tindrem present conscient. El passat ha arribat per romandre en nosaltres en forma de substrat biològic, etològic i cultural. El rastre del que hem estat i del que som ara el pot escombrar el vendaval d'allò que ja està venint: la revolució científico-tecnològica, la qual ens porta de forma irreversible a la transhumanitat i, amb la seva socialització, a la posthumanitat.

Estem en mans d'allò que volem ser i, alhora, d'allò que podem fer. Tot plegat pot semblar una obvietat, tanmateix, encara no ho hem

copsat ni entès. La societat del pensament encara no ha arribat però, en canvi, sí que ho ha fet la intel·ligència artificial generativa (IAG). La realitat és que la complexitat mamífera i la singularitat primat encara no s'han convertit en una abstracció humana pràctica. Encara no hem arribat a aquest punt de canvi o d'inflexió, al qual podríem anomenar una *transició de fase* o un *estat de plasma conscient*. Però és altament probable que això només sigui una qüestió de temps, i de no gaire.

Ens trobem impel·lits per allò que hem fet però, per damunt de tot, per allò que farem en el moment de socialització de la nostra consciència crítica d'espècie. El futur i el futur dels futurs s'obre davant nostre com una forma de transcendència d'allò que és humà però que indefectiblement deixarà de ser-ho per la seva pròpia evolució i per l'apropiació de la nostra singularitat per part de l'enteniment universal. I és fent aquest camí quan ens deshumanitzarem de forma forçosa, tal com explicava en el meu llibre anterior, *El futur de la humanitat*.

Perquè caminant, navegant i volant arribarem als espais i als temps necessaris per a l'autoreconeixement, de manera que construirem realitats i escenaris que ara mateix són incommensurables. Ni tan sols la ciència-ficció pot expressar allò que la intuïció i la condició humana, un cop es deshumanitzi, poden arribar a produir. Per això, aquest assagi es mou entre la ciència i la ficció. Aquesta és la humanitat que ve i que s'ha de construir. Es tracta de convertir una quimera en una realitat, d'anar més enllà de la utopia.

Reflexió preliminar

A principis del segle XXI em van proposar escriure un llibre sobre l'esdevenidor de la nostra espècie o, més ben dit i sent precís, sobre l'esdevenidor de la humanitat. I vaig acceptar. Sempre he pensat que als humans les coses no ens arriben de forma fortuïta ni per casualitat, sinó com la conseqüència d'una sèrie de seqüències vitals i d'esdeveniments que en molts casos tenen un vessant teleonòmic. És a dir, que existeix una certa predeterminació en allò que fem i ens passa. Mentrestant, he escrit *El futur de la humanitat*, publicat el 2022. Per això penso que ho he expressat encertadament, això de la predeterminació. No parlo d'un determinisme ambiental o històric; parlo del fet que en aquesta ocasió, com en tantes d'altres, el que podia succeir, finalment ha succeït.

Sempre m'he dedicat a estudiar el passat, fins que m'he adonat que el que realment m'interessa és el futur, el futur de la humanitat. No soc futuròleg, soc arqueòleg; un historiador que té interès i sent preocupació per l'esdevenir de la nostra espècie, com el que pugui tenir qualsevol altre espècimen humà conscient.

Dit això, i amb la voluntat de vestir amb una mica de context aquesta història, permeteu-me anar una mica enrere.

Som a la primavera del 2019, en un matí d'un dia clar i assolellat, i soc a la meua casa de Cervià de Ter, un poblet del Gironès. He obert la finestra posterior de l'estudi, la que està orientada al nord, i passa una brisa fresca i constant que m'acomboia mentre escric les primeres línies d'aquest assaig, sota els compassos de la *Tercera simfonia* de Beethoven. Aquest em va semblar que seria un bon fons musical a l'hora

d'acompanyar-me en els inicis d'aquesta empresa, interessant, però àrdua i probablement difícil d'escometre. Afortunadament, no m'espanten els desafiaments. Han estat constants i continuats durant la meua vida.

El cas és que ja hem arribat al gener del 2024 i torno a estar assegut, al meu estudi, però aquest cop amb el fons musical de *Madama Butterfly*, de Giacomo Puccini, alternat amb el *Faust* de Charles Gounod. Estic fent l'última repassada al manuscrit que aviat farà cinc anys que vaig començar. És l'hora de donar-li l'estocada final. No tinc pensat de canviar ni introduir gaire més informació, només allò que consideri essencial per millorar el text.

Sent sincer, he d'advertir a aquell qui el llegeixi que aquest assaig no està desconnectat del que ja he escrit i publicat anteriorment, sinó que continua formant part de la preocupació que he tingut sempre per l'anàlisi i la construcció de la nostra humanitat.

Tot va començar ja fa més de vint anys, amb publicacions com *Planeta humà*, escrit juntament amb Robert Sala. Després d'aquest primer llibre en van venir d'altres, com *Encara no som humans*, també amb la coautoria de Robert Sala. I no voldria oblidar-me de *Sapiens. El llarg camí dels homínids cap a la intel·ligència*, escrit just entre finals del segle xx i principis del XXI, amb la col·laboració de Josep Corbella i Salvador Moyà. I n'hi hauria molts més, però no cal insistir-hi.

Penso que conèixer, investigar i prospectar el passat, el present i el futur de la humanitat són preocupacions vitals compartides per tots els humans, però, per damunt de tot, preocupacions característiques de tot pensament evolucionista. Són, al capdavant, motius d'interrogació, anàlisi, reflexió i prospecció del futur. I són precisament els temps que vivim, marcats per una gran acceleració històrica, els que ens obliguen a fer un esforç analític que permeti relacionar passat, present i futur. Sé que seria més interessant fer-ho de manera sistèmica, però reconec que encara no dispo de l'energia, la claredat i la capacitat suficients per dur-ho a terme. Potser en el futur.

En el discurs que exposo en aquest assaig, el passat i el present poden quedar ben definits en un únic concepte, però pel que fa al futur,

establiré una subdivisió mental que contempla el futur immediat i immediat, on situo l'inici de la socialització de la transhumanitat; el futur llunyà, que és allà on es perd l'horitzó de la nostra imaginació; i el futur del futur, on se situa la posthumanitat. Fet aquest aclariment, la base de la seqüència explicativa en cada capítol del llibre serà passat, present i futur, però no de forma lineal ni exhaustiva, ja que la linealitat no explica els fenòmens des de la realitat de la comprensió humana actual. Tot està interrelacionat, tot té sentit, però només el té en el tot, no en l'ordre.

La prospecció del futur no la podem fer sense oferir una visió del nostre passat i del nostre present. Com una mena de traç amb una brotxa gruixuda, però un traç basal i consistent sense el qual el present no seria comprensible i el futur no es podria prospectar ni predir. Pel que fa al futur immediat, el que tenim a tocar, pot ser que encara sigui només una projecció propera del nostre present, però només això: una projecció. En canvi, el futur llunyà agafa distància respecte a les inferències que puguem fer com a humans. Apropant-nos-hi, se'ns apareix com un fantasma de la nostra imaginació, però real.

No podem detenir la nostra imaginació ni deixar de projectar-nos, això és el que ens caracteritza com a humans. La il·luminació i la raó. La història evoluciona cada cop més cap a la ciència-ficció quan, des del present, es planteja el futur del futur. Segons el meu criteri, tot es pot prospectar. I aquest és el meu propòsit. Proposar escenaris de futur tot assumint el que ha succeït en el procés d'humanització del nostre gènere.

El treball empíric no ha de ser l'únic que regeixi el coneixement científic, sinó que la inferència i el perquè d'allò que ens succeeix com a humans també han d'acompanyar el com, i viceversa. Ciència, coneixement, intuïció i pensament. En aquest sentit, busquem un equilibri entre allò que coneixem i allò que voldríem conèixer però que encara desconeixem. Aquesta és una dialèctica que ens sembla lògica i que ens permet arribar a síntesis que ens ajudaran a comprendre el nostre progrés en el marc d'una raó que la ciència, amb els seus mètodes, ha ajudat a fonamentar.

Per prospectar el futur no hem de ser esclaus dels nostres coneixements, pensaments i comportaments del passat. Hem d'actuar com a éssers lliures que busquem conèixer, si és que existeix, la veritat. I ho hem de fer fora de la realitat del present que vivim. Per això filosofar és tan important. Tinc la convicció que, en algun moment de la nostra evolució, aconseguirem hibridar o fondre el com i el perquè, i que en aquesta síntesi trobarem la nostra raó de ser com a primats humanitzats. I més endavant, amb l'acceleració històrica, esdevindrem primats transhumanitzats. És a dir que, tal com apuntava a *El futur de la humanitat*, entrarem en la posthumanitat per, finalment, ser deshumanitzats.

El tema de l'evolució m'apassiona i, sobretot, el de l'evolució de la humanitat. En aquest sentit, em sento com Sísif, que, condemnat per Zeus al món dels morts, es va veure obligat a pujar de forma recurrent una gran pedra fins al cim d'un turó, però que, un cop hi arribava, la pedra queia per l'efecte de la gravetat pendent avall i el protagonista es veia obligat a tornar-la a pujar una vegada i una altra. Un etern bucle del qual no podia escapar. A mi em passa el mateix amb l'evolució de la humanitat: cada cop que, com a investigador, penso que ja he acabat el meu treball m'adono, afortunadament, que estic començant novament.

I és que, com reflexionava Francis Bacon a «Novum Organum» a principis del segle XVII, «L'enteniment humà és voraç i no és capaç de pausa i repòs; sinó que pretén anar més i més lluny».

Fins on és capaç d'arribar la imaginació humana? Fins on serem capaços d'arribar? Fets aquests aclariments, hem de recordar que no absolutament tot el que ha passat fins ara és aleatori i atzarós com ho va ser la formació de la nostra singularitat humana. Precisament, prendre consciència d'aquesta singularitat és el que ens pot ajudar a humanitzar-nos i acceptar la nostra realitat com una construcció constant que ara s'ha fet conscient.

Estic entestat a socialitzar aquest debat per millorar el funcionament actual de la nostra espècie i de les que puguin sorgir a conseqüència de la socialització de la revolució científicotecnològica. Hem de ser persistents, alhora que perseverants, ja que només d'aquesta manera el

nostre interès pot veure's premiat amb l'acceptació com a espècie o espècies en el futur, tal com ja hem abordat a *El Homo ex novo: Posibles futuros para la humanidad* («L'Homo ex novo: Possibles futurs per a la humanitat») i *Los humanos del futuro. De la piedra a la Luna* («Els humans del futur. De la pedra a la Lluna»).

Penso que tant allò que és bo com el bé de la humanitat han de caminar junts en el futur i, des de la meua perspectiva, la definició aristotèlica d'aquests conceptes que tant ens humanitzen. Trobem aquesta explicació en una de les seves obres mestres, *Retòrica*, i d'aquí n'he extret aquesta bella i racional cita:

Com que anomenem bo a allò que és desitjable en si i per causa de si mateix i no d'una altra cosa, i allò que tot ésser desitja, i allò que tothom qui té intel·ligència i discreció triaria, i allò que fa i conserva el bé, o allò que condueix al bé. Allò per causa del qual el bé és quelcom, és la seva finalitat, i la finalitat és allò per causa de la qual és la resta. Per a un hom, és bé el que és de certa manera en relació amb ell. Per descomptat, allò plural és un bé més important que allò individual i el menys, quan sumant el que és individual o el menys és un bé més important. Perquè sobresurt, i el que queda contingut és superat.

Sens dubte, en aquesta cita s'assenyala el camí per entendre i assumir que allò que és plural és un bé més important que allò que és únic o individual. Es transmet el missatge que nosaltres podem reconèixer de manera diàfana en l'evolució i, alhora, ens aporta elements estratègics que ens serveixen de referència. Estem parlant de la diversitat. La nostra espècie és única al planeta, de forma que allò que era plural s'hi va integrar perquè l'*Homo sapiens*, sent un, tingués una certa variabilitat de nord a sud i d'est a oest. Si actualment, i tal com veurem en el transcurs del discurs com a espècie, som uns híbrids molt particulars, uns híbrids que han integrat molta informació, hauríem de comportar-nos com a éssers conscients i integradors. Éssers oberts, flexibles, diversos i plurals en les nostres conductes.